

1986-05-05

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 22 PESSINKI, KIRUNA KOMMUN

Karta: 30L NO 30L SO

Läge:

Area: 109 000 ha
varav ha land
och ha vatten

Naturgeografisk region:

49a Fjäll-Lapplands kontinentala skogs- och fjällviddregion med palsmyrar.

52a Norra Barrskogslappland med stora myrar.

Landskapsformer: Vågig bergkullterräng.

Terrängformer: Kursudalar, drumliner, dyner, kulliga backlandskap.

Vegetationstyper: Alpin vegetation, lövskog och barrskog.

Intresseaspekter (ej rangordnade): Primära E G Z O
Sekundära B L

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde):

A Välutbildade kursudalar och isälvsackumulationer. Naturligt skogsekosystem med långvarig kontinuitet.

B Väsentligen opåverkat område.

C Sällsynta naturtyper och ett flertal hotade arter finns i området.

D Området har en rik fauna.

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas:

Karaktären av obrutet fjäll bibehålls.

Planering och säkerställande:

Större delen av riksobjektet utom den sydligaste delen ingår i Pessinki obrutna fjällområde. Naturreservat planeras för urskogsområdet, södra delen.

Området ingår även i Pajala kommun.

Områdets huvuddrag:

Pessinki ligger i nordöstligaste Norrbotten ca sju mil öster om den egentliga fjällkedjan. Det utgörs av en flack bergkullslätt med enstaka, isole-

1986-05-05

BD 22

rade lågfjäll. Flacklandet bryts på flera håll av djupt nedskurna Kursudalar - en typ av kanjons - av vilka två är särskilt stora. Inom området finns omfattande myrmarker samt rikligt med moränbildningar i form av drumliner och småkuperade, kulliga backlandskap. Klimatet i området är utpräglat lokalkontinentalt.

I Pessinki finns en rad olika formelement. Många av bildningarna är dessutom mycket välutvecklade. Det är troligen betydelsefullt att betrakta hela isrecessionen i området vid tolkningen av t ex kursudalarna.

Två stora drumliner söder om sjön Sautusjärvi är ytterst välutbildade och kan möjligen ha en kärna av berg. Över den ena löper en rullstensås, vilket är ovanligt. På ett flertal andra platser i Pessinki finns välutbildade drumliner.

Området hyser ett flertal kursudalar. Haljukursu och Saatukkakursu tillhör några av de största och mest välutbildade (se nedan).

Områden med sandkullar (kuperade glacifluviala ackumulationer) i anslutning till de ovannämnda kursudalarna, påträffas dels söder och väster om Saatukkakursu, dels söder om Haljukursu. Båda objekten är ytterst välutformade. Deras läge i närheten av kursudalarna kan möjligen ha en viss betydelse för att utröna kursudalarnas genes.

Sandurn norr om Saatukkakursu är stor och välutbildad och uppbyggd av material från kursun. Även denna bildning torde kunna ha en viss betydelse vid tolkningen av kursuns bildningssätt. Dynerna öster om Saatukkakursu är sen-glaciala dyner, som i Sverige är relativt ovanliga. Några av dessa dyner är dessutom välutbildade.

Inom Pessinki finns många olika vegetationstyper, fjällbjörkskog, barrskog, kalfjäll och myrmarker. Södra Pessinki domineras av barrskog, medan områdets centrala och nordvästra delar täcks av fjällbjörkskog. Nästan genomgående är inslaget av myrmarker stort. I vissa delar av området bildar myr och skogsmark en väl sammanvävd mosaik. Kalfjällen är arealmässigt av mindre betydelse, men utgör dock ett karaktäristiskt inslag.

Vidare uppvisar området en tämligen stor variation i växtsamhällen, från extremt torra lavhedar till frodiga, artrikare örtsamhällen. I större delen av Pessinki dominerar ganska artfattiga hedbjörkskogor och barrskogor, men utmed områdets många vattendrag är floran frodigare och inslaget av örter kan bitvis vara betydande. Särskilt de stora kursudalarna bryter av mot den omgivande fattigare vegetationen. Översilning, fördelaktigt lokalklimat m m, medför att vegetationen i dessa dalar på sina ställen kan bli frodig och artrik.

1986-05-05

BD 22

Ett flertal intressanta arter har hittats i området, de flesta i anslutning till vattendragen. Bland dessa kan nämnas röd trolldruva och svartkämpar (en sydlig art som bara tillfälligt påträffats i nordligaste Sverige) och polar-gullpudra, vilken endast sällsynt förekommer i Sveriges nordligaste delar.

Generellt sett kan djurlivet i Pessinki anses vara relativt artrikt med tanke på förutsättningarna i det lappländska skogslandet. Detta gäller såväl fåglar som däggdjur. Även individrikedom är ganska stor, framförallt vad gäller änder och vadare i sjö- och myrområdena. De däggdjur som lever vid de talrika vattendragen är också gynnade. De många rovdäggdjuren och rovfågeln vittnar allmänt om en rik fauna i Pessinki. Inom området förekommer våra största rovdjur liksom ett tiotal rovfågelarter.

Ett flertal sällsynta arter, några av dem utrotningshotade, finns inom området. Havsörn, kungsörn och jaktfalk häckar eller har åtminstone häckat. Den enda större vargflocken i norra Sverige på senare år har observerats söder om och i Pessinki (1979). Järven förekommer sporadiskt, men har ynglat i området. Salskrake, som är en sällsynt fågel, har också påträffats här. Den likaledes sällsynta myrsnäppan finns på de blöta myrarna.

Ett par störningskänsliga hotade arter är ovanligt rikt förekommande. Utter, som är på kraftig tillbakagång i landet, har ett mycket starkt bestånd i Pessinki. Sädgåsen häckar sparsamt till sällsynt i Norrlands inland. Södra Karesuando socken torde ha Norrbottens läns bästa förekomst av sädgås.

Björn, sångsvan och dvärgbeckasin är några andra intressanta, men inte fullt så ovanliga arter, som vanligtvis förknippas med inre Norrlands skogsland och lågfjällsregion. Björn förekommer framförallt i de södra delarna av Pessinki och har där en regelbunden till fast förekomst. Sångsvan, som länge var utrotningshotad, har visserligen hämtat sig och ökat betydligt, men arten kräver störningsfria häckningsplatser. I Pessinki är sångsvanen allmän.

Sattukkakursu är en dalgång, nedskuren i morän och fast berg, som vid de brantaste delarna når ett djup av 50-60 m. Kursudalen börjar öster om sjön Viikusjärvi och fortsätter rakt mot nord-nordost. Den är ca 15 km lång och avslutas i norr med en stor och välformad sandur, med tydliga strömfåror. Öster om Sattukkakursu finns ett område med sen-glaciala dyner, vilka är relativt ovanliga i Sverige. På lågfjället Saatukkavaara finns en mindre kursudal.

Sattukkakursu omges i söder av myrmarker men längs större delen av dalens sträckning dominerar mossrik hedbjörksog som i norr övergår i mossrik

1986-05-05

BD 22

tallskog. Vegetationen i kursun varierar från frodig, högörtrik ängsbjörkskog i dalbotten längs Saatukkajoki, över örtrik hedbjörkskog och risdominerad hedbjörkskog till mager tallskog på ett lavbevuxet underlag. På sandurn växer gles hedskog av tall som på sina ställen är lågvuxen och uppblandad med björk.

Vegetationen har inslag av både sydliga (kärrsälting, källört, svartkämpar), nordliga (polargullpudra) och alpina (blågröe, lundarv) växtarter.

Fågellivet är varierat i området och en rad rovfåglar har observerats i kursun.

Haljukursu är en mäktig kursudal ca 1 mil söder om Sattukkakursu (ej Riksobjekt). Kursudalen har två grenar som båda börjar i trakten av Halju. Jämfört med Sattukkakursu är denna kursudal inte alls lika rak, utan har ett mer slingrande lopp. I anslutning till kursudalen har stora, plana sandtor bildats. Haljukursu är ett illustrativt jämförelseobjekt till Sattukkakursu.

Kursun omges framför allt av dels mossrik dels lavrik tallskog. Även i själva dalen dominerar artfattig och gles tallskog. I de östra delarna råder emellertid mer produktiva förhållanden och vegetationen kan bitvis vara mycket örtrik längs Merasjoki.

Urskogsobjektet Pessinki omfattar sydöstra delen av Pessinkiområdet. Området gränsar mot fjällbjörkskog i norr och i övrigt mot barrskog och myrmarker. Drygt hälften av området är bevuxet med barrskog. Tall dominerar helt i norra hälften, gran i södra. Tallen bildar också skogs- och trädgräns på några av lågfjällen. Relativt virkesrika och välslutna bestånd förekommer främst i de södra och sydöstra delarna medan skogen i övrigt som regel är mycket gles. Lokalt, särskilt i mellersta och norra delarna, kan björkinslaget vara stort. Skogstypen varierar i huvudsak mellan torr och frisk ristyp.

Områdets beståndshistorik är svåröverskådlig. Brandens roll för skogsförnygringen är dock påtaglig. Spår av minst fyra bränder kan urskiljas. En relativt sentida brand har gett upphov till en dominerande generation, vars ålder är knappt 200 år. Betydligt äldre beståndsåldrar påträffas på många håll. Spår av huggningar är ytterst sällsynta och förekommer endast i områdets ytterkanter.

Värdeomdöme:

Pessinki är ett representativt exempel på en flack bergkullslätt med enstaka isolerade lågfjäll bl a Paljastunturi 576 m ö h. Flacklandet bryts på flera håll av stora djupt nedskurna välutbildade kanjons - kursudalar - av vilka Sattukkakursu och Haljukursu är de längsta. Den förre är alldeles rak och saknar isälvsterrasser vilket förekommer i den senare som dessutom

1986-05-05

BD 22

har en mera vinklad utsträckning. Inom området finns också omfattande myrmarker samt rikligt med drumlins och småkuperade kulliga backlandskap, bl a förekommer välutbildade isälvsackumulationer i anslutning till kursudalarna. Även vinddrivna sanddyner har bildats på några platser. Området gränsar mot fjällbjörkskog i norr och i övrigt mot barrskog och myrmarker. Barrurskog ingår i de södra delarna där tall dominerar mot norr och gran mot söder. Tallen bildar även skogsgräns i lågfjällen. Inom större delen av området är skogarna av artfattig hedtyp, men i kursudalarna är vegetationen flerstädes frodig och örtrik med flera intressanta arter. Djurlivet är generellt sett artrikt. På myrarna häckar många andfåglar och vadare. Flera hotade arter förekommer regelbundet bl a utter, björn, berguv och jaktfalk.

Anmärkningar:

Riksobjektet har utökats från enbart Satukkakursu till att omfatta hela värdekärnan (89 Pessinki) i fjällutredningen.

Referenser:

Boresjö, L, et al 1980: Pessinki. Översiktlig naturinventering av ett obrutet fjällområde. SNV PM 1377.

Statens naturvårdsverk 1981: Faunaområden i fjällregionen. SNV PM 1292.

Löfgren, R (red), 1984: Inventering av urskogsartade områden i fjällregionen. SNV PM 1511.